

ulpívající na realistickém zpracování, zcela postrádající noetickou a filozofickou dimenzi Čapkových světů; vytrácí se tak základní poslání Čapkova díla “prostřednictvím věrně známých malých věcí, každodenních trampot, příběhů obyčejných smrtelníků” odhalovat “velké, univerzální pravdy” (168). Zvláštní pozornost věnuje filmovému zpracování dvanácti vybraných povídek Čapkovy kapsy z roku 2011. Vysoce oceňuje filmové zpracování povídky „Básník“ v režii Jana Chramosty, ve kterém „se podařilo velmi přesně převést onu dvojitou realitu do jazyka filmového umění“ (163). Kladně hodnotí i přepisy povídek Závrať, Zločin v chalupě a Zmizení herce Bendy, kdy vyzdvihuje zejména herecké výkony Ondřeje Pšeničky (Básník), Vladimíra Javorského (Zločin v chalupě) a Tomáše Töpfera (Zmizení herce Bendy).

Monografie *V labyrintu možností* zpracovává materiál úctyhodné šířky, zdařile rozšiřuje interpretační kontext, který autorce napomáhá k osobitým analýzám vybraných děl spisovatele Karla Čapka. Cenné jsou zejména studie, kde je Čapkovo dílo konfrontováno s maďarskou a polskou literaturou, obzvláště přínosná se jeví část věnovaná cestopisům. Monografie sestavená z řady již dříve publikovaných a vzájemně se překrývajících studií se ovšem neubrání určitému opakování, které je nejvíce patrné ve druhé části knihy. Monografie *V labyrintu možností* je skutečným „rozcestníkem“, nabízejícím nové perspektivy, které umožnily a umožňují „objevit“ novou potencialitu a aktuálnost literárního díla Karla Čapka.

Martin Schacherl,

České Budějovice
schacherl@pf.jcu.cz

SLAVICA V ČESKÉ ŘEČI

Josef Bečka (ed.): *Slavica v české řeči I. České překlady ze slovanských jazyků do roku 1860.* (Slavica v českém jeziku. Češki prevodi iz slovanskih jezikov do leta 1860). Práce Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i.. Nová řada, svazek 12, Praha: Euroslavica, 2002, s. 166.

Jiří Bečka a kol. autorů: Zdena Koutenská, Karolína Skwarska, Jitka Taušová, Alena Vachoušková, Anna Zelenková (eds.): *Slavica v české řeči II. České překlady ze slovanských jazyků 1861–1890.* (Slavica v českém jeziku. Češki prevodi iz slovanskih jezikov 1861–1890). Práce Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i.. Nová řada, svazek 13, Praha: Euroslavica, 2002, s. 629.

Jiří Bečka, Siegfried Ulbrecht a kol. autorů: Zdena Koutenská a Jitka Taušová (eds.): *Slavica v české řeči III/1. České překlady ze zapado- a jihoslovanských jazyků v letech 1891–1918.* (Slavica v českém jeziku. Češki prevodi iz zahodno- in južnoslovanskih jezikov med letoma 1891 in 1918). Práce Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i.. Nová řada, svazek 23, Praha: Euroslavica, 2008, s. 553.

Jiří Bečka, Siegfried Ulbrecht a kol. autorů: Jiří Bečka, Marcel Černý, Zdena Koutenská, Hanuš Nykl, Jitka Taušová, Siegfried Ulbrecht (eds.). *Slavica v české řeči III/2. Překlady z východoslovanských jazyků v letech 1891–1918.* (Slavica v českém jeziku. Češki prevodi iz vzhodnoslovanskih jezikov med letoma 1891 in 1918). Práce Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i.. Nová řada, svazek 23, Praha: Euroslavica, 2012, s. 651.

Češka kultura je bila vedno prostor intenzivne mednarodne komunikacije pa tudi prostor bogatih slovanskih

kulturnih in literarnih izmenjav, kar nam razkriva tudi več kot desetletni kolektivni projekt Slovanskega inštituta (Slovanskega zavoda), ki deluje pri češki Akademiji znanosti, v okviru katerega so izdali bibliografijo v štirih obsežnih knjigah. Te so izšle v obdobju desetih let (od leta 2002 do 2012) in razkrivajo skrbno uredniško in bibliografsko prizadevanje več avtorjev.

Raziskovanje slovanskih stikov je prav zaradi bogastva medkulturnih stikov in kompleksnih interakcij v češki zgodovini vedno igralo zelo pomembno vlogo v češki slavistiki. Stopnjevalo se je vse od češkega preporoda dalje. Bibliografski poskusi, katerih cilj je bil raziskati in označiti bogato gradivo o češko-slovanskih odnosih, so se pojavljali že od osemdesetih let 19. stoletja. V okviru češke slavistike, ki je že v 19. stoletju postala uveljavljena znanstvena disciplina, imajo tovrstna prizadevanja bogato tradicijo.

Spoštovanja vreden je poizkus sodelavcev Slovanskega inštituta, da bi naredili prvo tako obširno in pregledno znanstveno bibliografijo na tem področju. Bibliografskega dela so se lotili sistematično in dosledno; v bibliografski knjigi iz prvega obdobja so pri oblikovanju gesel upoštevali tako samostojne publikacije, periodičen tisk in dnevno ter lokalno časopisje. Pri tem niso upoštevali le beletrije, temveč tudi članke, poročila, prevode ipd. iz slovanskih jezikov ter reportaže z vseh področij človeškega delovanja. Širokega koncepta pa so se držali predvsem v prvem delu. V poznejših knjigah so se pri tem začeli omejevati na literarne prevode.

Pri selekciji gradiva so si zastavili omejitve. Prva bistvena omejitev je bila, da so upoštevali samo tiskano gradivo, niso pa upoštevali rokopisov v arhivih in zapuščinah. Druga selektivna točka

je bila, da so sprejemali samo češke publikacije, ki so izhajale na »področju delovanja« českega in slovaškega naroda, tj. nekako v mejah kasnejše Češko-slovaške. Izjema so bile češke slavike do šestdesetih let 19. stoletja; to pomeni, da se je upošteval češki tisk na Dunaju in v Budimpešti. Niso se ukvarjali s slovaškimi gesli, tj. s slovaško recepcijo v češki kulturi. Problematiko *Čehoslovac* so prepustili Inštitutu za češko literaturo.

Bibliografi so pri svojem delu naleteli na mnoge težave; soočali so se npr. z izgubljenim gradivom po glavnih čeških knjižnicah, ki je posledica vojnih izgub v času okupacije.

Gradivo so v vseh štirih knjigah opremili s spremnimi študijami.

Do zdaj so v okviru tega projekta izdane štiri knjige, katerih gradivo je razdeljeno po kronološkem principu. Mejniki so smiselno izbrani, saj ima vsako obdobje svoje značilnosti. Prva knjiga (*Slavica v češkem jeziku: Češki prevodi iz slovanskih jezikov do leta 1860*) sega v čas od najstarejšega obdobja do leta 1860. Kot poudarja Josef Bečka v Uvodu k prvi knjigi, leto 1859 pomeni konec Bachovega absolutizma in začetek novega razvoja češkega narodnega življenja in literature, kar je pomenilo tudi razvoj in razcvet češkega tiska. Bibliografija v drugi knjigi (*Slavica v češkem jeziku: Češki prevodi iz slovanskih jezikov 1861–1890*) obsega informacije iz druge polovice 19. stoletja, saj je bil to čas, ko se je že oblikovala tudi publika, ki je zahtevala, kot pravi Jiří Bečka v Uvodu k drugem delu, tudi kulturne rubrike o drugih slovanskih narodih. Bralci so v tisku iskali informacije o slovanskih literaturah in tudi prevode (ne samo o zahodnih literaturah in prevodih iz njih). Delež slovanskih literatur v češkem javnem življenju je bil glede na zahodne literature že enakovreden.

Zadnji dve knjigi ponujata bibliografijo od preloma stoletja do osnovanja prve češkoslovaške države (od leta 1891 do 1918); zaradi obsežnega gradiva je prva knjiga posvečena samo vzhodnoslovanskih prevodom v češkem tisku (*Slavica v češkem jeziku: Češki prevodi iz vzhodnoslovanskih jezikov med letoma 1891 in 1918*), druga pa ostalim slovanskim slavicom v češkem tisku (*Slavica v češkem jeziku: Češki prevodi iz zahodno- in južnoslovanskih jezikov med letoma 1891 in 1918*). Leto 1918 za češko kulturo pomeni pomembno prelomnico, saj je v javnem življenju do konca prve svetovne vojne (podobno in še bolj kot pri drugih narodih pod Avstro-Ogrsko) obstajalo veliko navdušenje za slovanstvo, slovansko vzajemnost, kulturo in literaturo, potem pa se je to izgubilo. Nova politična situacija je tako popolnoma spremenila prioritete; kot poudarjajo uredniki v prvem delu III. zbirke, je od slovanskih narodov pri Čehih v času »Prve republike« ostalo le zanimanje za Jugoslovane, češka družba pa se je v svojem kulturnem pogledu preusmerila na zahod.

V drugem obdobju (1860–1890) se že oblikujejo prvi izobraženi prevajalci; v Uvodu k drugemu delu (*Slavica v češkem jeziku: Češki prevodi iz slovanskih jezikov 1861–1890*) zato najdemo tudi informacije o tedanji prevajalski politiki in prvih načelih v teoriji in praksi prevajanja pa tudi podatke o prvih prevajalskih osebnostih. V Uvodu je dodana tudi zgodovina Oddelka znanstvene bibliografije *slavic* v Slovanskem zavodu. Prav v tem kontekstu Jiří Bečka v uvodni študiji poudarja tudi delo Slovenca Otona Berkopca, ki je v šestdesetih letih postal predstojnik Slovanskega inštituta in je kot izkušen knjižničar pripravil precej bibliografskih del (*Česká a slovanská literatura, divadlo, jazykozpyt a*

národopis v Jugoslavii: Bibliografie od r. 1800 do 1935: Knihy a časopisy. Praha: Slovanský ústav, 1940; Jugoslávie. Soupis literatury o současné Jugoslávii a doporučující bibliografie překladů z let 1945–1956. Praha, 1956; Michail Jurjevič Lermontov v české literatuře : bibliografie. Praha, 1965; Littératures yougoslaves en Tchécoslovaquie 1945–1964. Praha, 1965). Jiří Bečka njegovo bibliografsko delo označi s navedbo, da je na Inštitutu osnoval tri osnovne kataloge: kronološki in imenski katalog ter katalog prevodov. Pod njegovim vodstvom se je uresničila bibliografija recepcije ruske literature v čeških deželah. Tudi v obdobju normalizacije sta na Češkoslovaškem vzniknili dve bibliografiji: bibliografija bolgarske literature od 1825 do 1983 (A. Vachoušková 1988) in bibliografija beletrije »literatur« narodov Jugoslavije S. Sykorove, ki pa je ostala v rokopisu in na zgoščenki.

III. knjiga prevodov iz zahodno- in južnoslovanskih jezikov (*Slavica v češkem jeziku III/1. České překlady ze zapado- a jihoslovanských jazyků v letech 1891–1918*) obsega popis tako knjižnih kot časopisnih prevodov in več kot 65 000 gesel; največ je prevodov beletrije, razdeljenih po narodnem merilu, tj. po »narodnih« razdelkih glede na prevode iz posameznih slovanskih literatur in jezikov. Razdelek uvajajo navedki antologij in zbranih del več avtorjev, sledijo posamezni pisatelji iz določene literature in določenega področja; njihovo bibliografijo začenjajo književni prevodi, v drugem delu so po abecedi razvrščeni tudi časopisni prevodi dotičnega avtorja v češki kulturi. Na koncu so predstavljena tudi anonimna dela. Prevodi poročil gospodarske in politične narave večinoma niso vključeni in še vedno ostajajo zbrani v kartotečnih katalogih na Slovanskem inštitutu.

Prav ta knjiga je izredno pomembna za raziskovalce, ki se ukvarjajo z recepcijskimi teorijami, saj predstavlja bogat vir za raziskovanje problematike recepcije slovanskih literatur in kultur. V prejšnjem obdobju v zapisih prevladujejo prevodi iz poljske literature, ki se oblikujejo poleg najštevilnejših prevodov iz ruske literature. Ko raziskujemo gesla za slovensko literaturo, lahko že na prvi pogled odkrijemo, da so na prelomu stoletja na Češkem od lirikov največ prevajali Prešerna, Aškerca in pozneje Župančiča. Iz slovenske realistične proze so prevajali Tavčarja in Kersnika, predvsem zgodbe iz vaškega okolja. Na začetku 20. stoletja je v recepciji slovenske literature na Češkem poseben fenomen pomenil opus Ivana Cankarja. Množični so bili tudi prevodi Zofke Kveder in Franca Ksaverja Meška. Podobno kot pri prevodih iz drugih slovanskih narodih, so se tudi na področju slovensko-čeških stikov izoblikovale pomembne prevajalske osebnosti: K. Vondrášek, Z. Hásková, J. Borecký, R. Nasková, J. Wolker, V. Měrka, J. Páta.

Druga bibliografska knjiga iz tega obdobja (*Slavica v češkem jeziku III/2. Překlady z východoslovanských jazyků v letech 1891–1918*) se ukvarja s češkimi prevodi iz beloruske, ruske in ukrajinske literature v istem obdobju, tj. od leta 1891 do leta 1918. Največji del sestavljajo gesla s prevodi iz ruske literature. Na začetku bibliografije je obsežna študija Marcela Černega in Hanuša Nykla o vzhodnoslovenskih literaturah v češkem okolju, v katerem avtorja označita delo izjemnih prevajalskih osebnosti, ki so prenašale literaturo teh narodov v češko okolje.

Štiri obsežne bibliografske knjige Slovanskega inštituta kažejo na bogato zakladnico prevodov in na izjemno prisotnost kulturne dediščine drugih

slovanskih narodov v češkem okolju. Kot zapišejo avtorji v Uvodu k III/1 in 2, sodelavci Slovanskega inštituta upajo, da bodo z nastalim delom nadaljevali in da bodo v bližji prihodnosti naredili tudi bibliografijo slovanskih prevodov v češko kulturo od leta 1918 do leta 1941. Uresničitev projekta je odvisna od finančnih sredstev in dobljenih projektov.

Bibliografske knjige predstavljajo pomemben vir podatkov in neizčrpen vir informacij tako za češke slaviste kot tudi za slaviste in predvsem bohemiste drugod po Evropi. Koristne bodo zlasti za literarne znanstvenike, ki se ukvarjajo z vprašanjem recepcije posameznih avtorjev ali z raziskovanjem pomena ene kulture v prostoru druge.

Alenka Jensterle Doležal,

*Filozofska fakulteta Karlove univerze v Pragi,
dolezalova.l@volny.cz*

BREZMEJNO MADŽARSKO JEZIKOSLOVJE

Éva Fancsaly – Erika Gúti – Miklós Kontra – Mónika Molnár Ljubić – Beatrix Oszkó – Beáta Siklósi – Orsolya Žagar Szentesi: *A magyar nyelv Horvátországon / Madžarski jezik na Hrvaškem.* Urednik: Miklós Kontra. Budapest–Eszék/Osijek: Gondolat Kiadó/Založba Gondolat–Media Hungarica Művelődési és Tájékoztatási Intézet/Kulturni in Informacijski Inštitut Media Hungarica 2016, 309 str.

Podpis mirovnih pogodb, s katerimi se je končala prva svetovna vojna, je v